

Benkő Loránd emlékezete

2011. november 28-án Benkő Loránd tiszteletére tartott emlékülés volt Budapesten, a Magyar Tudományos Akadémián. Az emlékülést az I. Osztály elnöke, Paládi-Kovács Attila nyitotta meg, s ezt követően tizenegy előadás hangzott el abban a sorrendben, ahogy itt közöljük őket. A délelőtti ülészak vezető elnöke Ritoók Zsigmond, a délutánié Nyomárkay István volt. Természetesnek tartjuk, hogy az ott elhangzottak a Magyar Nyelvben jelennek meg, abban a folyóiratban, amelynek Benkő Loránd ötvennyolc éven át szerkesztője volt.

Az emlékülés programját az élet írta. Gondolatban ugyanis tervezgettük már egy ideje, miként köszöntsük majd 2011. december 19-én, 90. születésnapján a jeles tudóst. Terveztük, mit mondjunk majd szépet és jót neki. S ahogy múlt az idő, s ahogy közelebről láthattuk testi erejének folyamatos fogyatkozását, egyre inkább be kellett látnunk, hogy elképzeléseink egymás után mind-mind romba dőlnek. A remény hal meg utoljára – hallottuk tőle nemegyszer. Reménykedtünk mi is. Dédelgetett terveink 2011. január 17-én azonban egyszer és mindenkorra múlt időbe helyeződtek. Megmaradt azonban valami. Közelgő születésnapja kínált természetes alkalmat arra, hogy tisztelettel adózzunk – immár emlékének.

Az emlékülést azért szerveztük, hogy emlékezzünk és emlékeztessünk öreá. Mert mindkettőre bőven van okunk. Hiszen tudjuk, mit jelent tudósi munkássága a magyar nyelvtudomány szempontjából. S tudjuk azt is, mit jelent volt munkatársainak, tanítványainak az ember.

Emlékező és emlékeztető emlékülésünk volt az első alkalom arra, hogy megkíséreljünk – mindenféle teljességigény nélkül – általános képet rajzolni immár lezárt pályájáról. Mindnyájan, akik előadást tartottunk, ismertük őt, s munkásságát nagyra becsüljük. Nyilván elfogultak is vagyunk. De ennek nem csak érzelmeken alapuló oka van – ahogy ezt az előadások tény- és tárgyszerűségükkel igazolják.

Arra kerestünk választ, miben s mennyiben vitte előre Benkő Loránd a magyar nyelvtudományt. A pályakép és az életmű részletes megrajzolására és tudománytörténeti elemzésére értelemszerűen nem emlékülésünk volt hivatva. Ez egy később megírandó tudománytörténeti értékelésnek, illetőleg Benkő-monográfiának lesz majd a feladata. Ezeket kívánjuk segíteni azzal is, hogy közzétesszük Benkő Loránd publikációinak minden eddiginél teljesebb összeállítását. Közöljük továbbá annak a 2009. július 7-én készült videóriportnak a szövegét is, amelyet az Eötvös Loránd Tudományegyetem rektorának felkérésére Kiss Jenő készített.

Keywords: Benkő Loránd-emlékülés, Benkő Loránd-bibliográfia, riport Benkő Loránddal.

In memoriam Loránd Benkő

Loránd Benkő passed away on 17 January 2011, in the ninetieth year of his life. He had been Professor of Eötvös Loránd University Budapest, Member of the Hungarian Academy of Sciences, Honorary President of the Society of Hungarian Linguistics, and managing editor of the present journal. On 28 November 2011, a memorial meeting was held by the Hungarian Academy of Sciences in Budapest. The meeting was to give an overall picture of that great scholar's life and work, albeit with no pretension of completeness. The present issue of this journal publishes edited versions of the papers read there in the order they were delivered. The overall question we were seeking an answer to was in what ways and to what extent it was that Loránd Benkő contributed to the advancement of linguistics in Hungary. A detailed analysis of his oeuvre was obviously far beyond the scope of our memorial meeting. This will be the task of historiographic papers to be written later, including a full monograph of his life and oeuvre. In order to help future historiographers, we include here a list of Loránd Benkő's publications, one that is more complete than any similar lists published heretofore. Furthermore, this issue of our journal includes the transcript of a video interview with Loránd Benkő, made by Jenő Kiss at the request of the Rector of Eötvös Loránd University on 7 July 2009.

Keywords: Loránd Benkő memorial meeting, Loránd Benkő bibliography, an interview with Loránd Benkő.

A SZERKESZTŐSÉG

Erdély: kibocsátó fészkek és ösztönző forrás

Mindnyájunk életében vannak határvövek. Ezeket számba véve kirajzoló-dik egy életút. De vannak emberek és emberi kapcsolatok is, melyek ezt az utat végigkísérik, a határvövek között is elvezetik az egyént; kapcsolatok, amelyek befolyásolják emberi mivoltának, egész habitusának kialakulását, formálódását.

Az első kő mindjárt a születéskor kerül az út elejére. Benkő Loránd 1921. december 19-én született Nagyváradon, azonban Váradhoz semmi nem kötötte a születésének tényén kívül. Édesanyja, Müller Klára ugyanis dési volt, férjhezmenetelekor pedig széki tanítónő. A házassága igen rövid ideig tartott, s mire Benkő Loránd megszületett, már el is vált. A gyermek az anyai nagyapja házában nevelkedett. Az első határvö mellett tehát ott vannak már a legközelebbi emberek is, a család, különösen az anya alakja, akik meghatározzák a gyermekkorát, egész életvitelét. (Nem véletlen, hogy a „Nemzet és anyanyelve” című kötet második kiadásának táblájára a tanítványához hajló tanítónő képét választja; l. Benkő 2010.)

A második határvö az egyetemi évek, a szakmai formálódás időszaka. Benkő Loránd édesanyjával elhagyta ugyan Erdélyt, s ő maga a szegedi Klauzál Gábor Gimnáziumban érettségizett, de a második bécsi döntés után tanítónő édesanyja – az alföldi tanyai iskolákban eltöltött évek után – visszahelyeztette magát Erdélybe. Így fia 1941 őszén az egyetemi tanulmányait a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem magyar–olasz–történelem szakán kezdte meg. Ezek a kolozsvári évek mély nyomot hagytak benne: „az egyetemi évek, a kolozsvári évek: ezek számomra felejthetetlenek sok minden szempontból. A fiatalság miatt is, a kolozsvári akkori miliő miatt is. [...] Ott magyar világ volt, és származásom révén is